

A békevágytól a béke védelméig

A béke és veszedelmes, örök ellentéte, a háború évezredek óta foglalkoztatta az emberiséget. Egyesek, kiváltképpen a katonák, a háborút az emberiség katarzisének, tisztítóüzének, az emberi találeményesség gyorsító folyamatának tekintették, vagy — amint Helmut von Moltke tábornok megfogalmazta, „nélkülözhetetlen láncszemnek az istenalkotta világréndben“.

Az ilyen és az ehhez hasonló sok más állítás végzetes, fatalista magatartásra készítette a vezetőket és az alattvalókat, és a józan ész diktálta béke útja helyett belenyugodtak a háború elkerülhetetlennek hirdetett „pusztítva alkotó” tényébe.

Aldous Huxley a második világháború előestéjén, 1938-ban kiadott *Ends and Means* (Célok és eszközök) című művében elemzés alá veszi a háború vélt és valószínű okait. Mindenekelőtt kijelenti, hogy „a háború kizárólagosan emberi jelenség”, és megcáfolja azt az áltudományos tételt, hogy úgy működik, mint a természet „metszőkése”: biztosítja a legrátermettebb egyének és nemzetek fennmaradását. Azután rendre veszi azoknak az okoknak a vizsgálatát, amelyeket a háború kiváltóinak szoktak tekinteni. Így azt a felfogást, hogy a háború megszűnési az élet fásultságát, unalmát, az embereket kizökkenti közönyükből és kétségbeesésükből. Ez lenne az oka annak a Durkheimtól felhozott jelenségnek, hogy a harcoló felek társadalmában csökken az öngyilkosok száma. A háború kirobbanásának egy másik okaként a nacionalizmust említi, amely saját népét „bálványozza”, és csak megvetést és gyűlöletet szül, a nemzeti hiúságot és büszkeséget táplálja. Huxley ugyanígy megvizsgálja a gazdasági, politikai, ideológiai, területi, a háborús dicsőségből fakadó okokat és a nemzetek uralkodó kisebbségének osztályérdekeit. A háború elkerülésének lehetőségét valamilyen népek fölött álló szervezetben, a nevelésben, a történelmi múlt átértékelésében, a közvetlen tárgyalásokban találja meg. Kár, hogy józan és racionális fejtegetéseit elhomályosítja a haladó társadalmi mozgalmakkal szemben tanúsított elfogultan ellenséges állásfoglalása.

A német közgazdász, Werner Sombart *Háború és kapitalizmus* című művében megállapítja, hogy a háború és a kapitalizmus között belső összefüggések, kölcsönhatások fedezhetők fel. Már könyvének előszavában kijelenti, hogy a háborúnak „páratlanul nagy jelentősége volt, van és lesz” kulturális életünkre. „Ha a modern kapitalizmus kezdetét kutatjuk — írja Sombart —, nem kerülheti el figyelmünket, hogy az egész kor, a keresztes hadjáratoktól a napóleoni háborúkig, örökös harcokkal és háborúkkal van tele... Európának a XVI. században csak 25, a XVII.-ben csak 21 esztendeje telt el háború nélkül: tehát 200 esztendőből 154 háborús volt.” Ezután adatok özönével bizonyítja, miben és hogyan járult hozzá a háború a kapitalizmus kialakulásához és fejlődéséhez. Elemzéseiből az a megcáfolhatatlan következtetés vonható le, hogy a háború szüli a kapitalizmust és a kapitalizmus a háborút, vagyis a béke és a háború összeegyeztethetetlen. Mintha csak az *Utópia* írójának, Morusnak a megállapítását igazolná: „Ahol a birtoklás magánkézből van, ahol a pénznek döntő szerepe van, a közélet igazságos kormányozása [...] csaknem lehetetlen”, és a háború kiküszöbölhetetlen.

Háború és béke a történelemben

A háború és a béke, e két ellentétes pólus végigkísérte az emberiséget történetének hosszú folyamatában; a béke ügye azonban mindig háttérbe szorult. Ha a népek művészi alkotásait, irodalmát vizsgáljuk, bennük a háború dicsőítése domborodik ki. Talán ezen nem is csodálkozhatunk, mert amióta a társadalom osztályokra szakadt, és létrejött az állam, az uralkodó osztály a hadviselés megszervezését, a háborúk viselését s ezzel saját dicsőségének magasztalását fő feladatának tartotta. A hősi énekek, az eposzok, a költők többsége Túrtaiosztól kezdve, Vergilius szavaival élve — *arma virumque canunt* — a fegyvereket és a hős férfiút éneklék meg.

E tény ellenére az emberek vágyakozása a béke után sohasem halt ki, s minél nagyobbak voltak a háború pusztításai, a nép körében annál erősebb volt

a békevágy. Ezt juttatták kifejezésre egyes írók, költők, filozófusok, ám nyílt kiállást a béke állandósítása, a háború kiküszöbölése mellett aligha találunk.

Visszapillantásként megállapíthatjuk, hogy a béke érdekében a legújabb korig tömegmegmozdulás nem keletkezett, és évszázadokon át csak a béke utáni erős vágyakozás mutatható ki. Történelmi szempontból beszélhetünk az ókori békéről — a *pax antiqua*ról —, melynek leggazdagabb fejezete a római béke — a *pax Romana* —, a középkori keresztény békéről — a *pax Christiana*ról — és az ezeket követő tudatosabb békemegnyilvánulásokról.

A pax antiqua

A béke dicsérete először a görög költőknél található meg, akik a béke áldásairól énekelvén nem annyira a saját, mint inkább a nép igazi hangulatát fejezik ki. Egyik szép példája ennek az i.e. VI—V. században élt lírikus költő, Bakkhüli-dész *Békedala*. Szemléltetésként ezt idézzük Babits szép fordításában:

Minden jó magvat a béke hint
e földre, aranyat,
ajkunkra mézes
énekek virágait,
szőke tüzek lobogását
égetni ökrök combjait
s gyapjús juhokét
csodaszép oltárköveken,
s drága fiúknak időt,
táncot és zenét!
Fekete pókháló
fonják be rémes

pajzsoknak ércfogóját
s lándzsa vashegyét s a kard
két élet rozsdá emészti.
Trombitáknak
rezes öble nem rikolt
és lelkünk méze, az Álom
nem lesz a szívbűvölő
szemeinkhez hűtlen.
S haj, lakomák
úton-útfélen
s a szeretők édes dalai lobognak!

A költő nem foglal állást a háború ellen, csak a nyugalmat, gondtalanságot, jólétet hozó békét dicsőíti. Ez a passzívnak nevezhető magatartás jellemzi az egész ókori görög és római költészetet.

A görög filozófusok ennél mélyebbre szántottak. Hérakleitosz például azért rója meg az embereket, mert mindenfelé a pusztítás és a rombolás kardját hordozzák. Platon elítéli a görögök között viselt háborút, Arisztotelész különbséget tesz az igazságos és az igazságtalan háború között. Arisztophanész híres vígjátékában, a *Békében* szintén a háború ellen foglal állást. Főhőse, az athéni paraszt, a maga külön békéjével bőségben él a háborúért lelkesedő, éhező honfitársaihoz képest.

A görögök és általuk az európaiak életfelfogásuk hajtórugójának a cselekvő életet, a szüntelen újat alkotó tevékenységet, a küzdést — *agon* —, a versengést, az egyre újabb és újabb erőfeszítésre sarkalló vetélkedést tartották. Talán ez az oka annak, hogy náluk a béke — *eiréné* — csak hosszú, keserves tapasztalatok után merült fel, de érvénye sohasem terjedt túl a görögök lakta területeken. Az i.e. 776-ban először megrendezett olimpiai játékok is, lefolyásuk idejére, csak a görög városok között szüntették meg a háborút, és hirdették ki a szent békét.

Róma több mint hétszáz éven át háborút viselt, s minden polgárát annak szolgálatába állította. Ezért hivatalosan csak az Augustusszal beköszöntő principatus hirdette meg a római békét, a *pax Romanát*. A béke kérdése azonban már korábban is napirenden volt. A polihisztor Marcus Terentius Varro, Caesar ellenfele, majd könyvtárának őre külön könyvet írt a békéről. Sajnos, a későbbi korok nem értékelték eléggé az antikvitásnak ezt az érdekes, egyedülálló alkotását, és — mint annyi más nagyszerű művet — hagyták elveszni az idők viharában.

Fermészetesen, a békevágy a római népből sem hiányzott. Ezt igazolja Tibullus szép költeménye: *A béke dicsérete*. Hadd idézzünk belőle néhány sort:

-Béke mivelje a földet — aratni tulokra először
hószinü Béke rakott görbe, nehézkes igát...
Béke-ídon kapa és ekevas tündöklök, a harcos
rozsdás fegyvere mind sutba, sötétbe kerül...
Aldott béke, jövel, jobboldban búzakalással,
s tündöklő öledet lepje gyümölcs özöne.

(Kardos László fordítása)

A római felfogás szerint is a béke csak a művelt lakott területre — az *oikuménére* — terjedt ki, s erre is csak a római állam és nép hatalmának érvényesülésével. Ezt az elfogult, római központú gondolatot fejezi ki Vergilius, Horatius, a tudós Plinius, a filozófus Seneca és Arisztidész. Horatius *Százados éneke* — *Carmen saeculare* — plasztikus példája ennek a felfogásnak:

*Tenger és föld érzi karunk hatalmát,
Róma bárdját félik a médek, és már
vár parancsot hajdani nagy, hatalmas
Schyta s az indus.*

*Béke, tisztesség, becsület, szemérem,
Visszatért mind elfeledett erényünk.
Gazdag és boldog ma a nép, a bőség
felt szarujával.*

(Erdödy János fordítása)

A *pax Romana* a benne rejlő minden társadalmi, etnikai, gazdasági feszültség ellenére az egyetemes béke felé haladt, de a népvándorlás viharai visszaszorították, s amikor ezek — a francia történész Lot szavaival élve — meggyilkolták a birodalmat, a béke is az új hódítók áldozata lett.

A *pax christiana*

A középkorra jellemző keresztény béke — *pax christiana* — elméletben és cselekvésben egyaránt túljutott a békevágyon, még ha az ókori racionalizmust és gyakorlatiasságot gyakran a miszticizmus és a lélek békéjének hangoztatásával helyettesítette is.

Augustinus a földi élet legfőbb célját a béke megvalósításában látta, és a békét az erkölcs nélkülözhetetlen elemének tartotta. Mivel látnia kellett a valóság és az elmélet között tátongó áthidalhatatlan szakadékot, egy misztikus, teológiai elméletet dolgozott ki. Eszerint Isten állama — *civitas Dei* — és a földi vagy ördögi állam — *civitas terrena sive diabolica* — szüntelen harcban áll egymással, végül azonban az előbbi győzelmével beköszönt az egyetemes, örök béke. Ez a gondolat azután tovább élt, és például Dante számára is az egyetemes béke, az egyetemes állam feltétele lett, mert — amint írja — „nyilvánvaló, hogy az egyetemes béke — *pax universalis* — legjobb az összes boldogságunkat szolgáló javak közül”.

A XIV. és XV. század véget nem érő háborúiban újra kiújult a nép békevágya. Ezt juttatja kifejezésre a korszak neves francia költője, Charles d'Orléans, aki békére vágyik, hogy hosszú angol fogságából hazajuthasson szülőföldjére:

*Hát raktam Reménység-hajómba mind be
és meg is kértem vágyaim hadát,
kelnének át a tengeren sietve
s térítenék pártomra a hazát,
hogy szűnjék már meg a háborúság,
hogy adja Isten, míg csak élhetek,
látnom édes szülőm földemet.*

*A béke kincs, dicsérem egyre hát,
gyűlölöm én, nem böcslöm a csatát,
az fosztott meg — mióta — engemet
látnom édes szülőm földemet.*

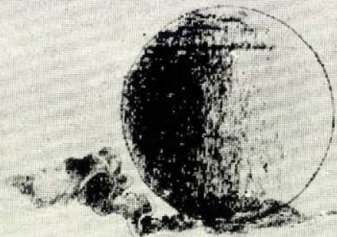
(Illyés Gyula fordítása)

Egy másik költeményében, *A béke balladájában* a középkori ember hitvilágának szellemében könyörög a békéért, „az öröm igazi kincséért”.

A békevágy és a béke vallásos értelmezése mellett idővel megjelentek az első elméleti munkák, amelyek a béke megvalósításának gyakorlati útját keresik. A XIV. században élt francia jogász, teológus és politikus, Pierre Dubois *A Szentföld visszatéréséről* írott munkájában gyakorlati tervet dolgozott ki a népek között felmerült viszályok elsimítására. Egyetemes kormányzat megteremtését javasolja, amelyet a Toulouse-ban összehívott „békekonferencia” dolgozna ki. Ez az első tudatos terv a béke biztosítására.

ERDOS I. PAL: 1. IFJUSAG; 2. UTAZAS; 3. LEGENDA

A reneszánsztól — a jelenkorig

A reneszánsz és a humanizmus új megvilágításba helyezte a béke kérdését. A XVI. század első felének humanista fejedelme, Rotterdami Erasmus tevékenységének központjába a béke ügyét tette, és 14 rövidebb-hosszabb művet írt a háború ellen, a béke védelmében. Arra törekedett, hogy meggyőzze az európai népek vezetőit: a nemeseket, főpapokat, fejedelmeket és a királyokat a háború kártékony, természetellenes voltáról és arról, hogy „a legtöbb kitüntetéssel azokat kell elhalmozni, akik megakadályozzák a háborút, és tanácsaik révén helyreállítják a békét, és azokat, akik minden eszközzel nem arra törekednek, hogy a legnagyobb háborús haderőt és a legtöbb harci gépet gyűjtsék össze, hanem ellenkezőleg, arra, hogy ezekre egyáltalán ne legyen szükség” (A *Béke panaszaiból*).

Erasmus gondolatait, eszméit a holland Hugo Grotius, az amerikai William Penn, a XVIII. században pedig Rousseau, J. Bentham, a filozófus Kant és Herbert Spencer fejlesztették tovább, és a béke kérdését mintegy tudományos alapra helyezték.

A XVIII. század első felében egy érdekes válasz jelent meg Machiavelli híres művére. A *Fejedelem* (II Principe) — ismeretes — hosszú időn át az uralkodók titkos kézikönyve volt, mely a hatalom megtartására a háborút tartotta a legfőbb eszközhöz. A válasz az *Antimachiavell* címet viseli, és Frigyes, Poroszország trónörökösé írta 1739-ben. Benne megcáfolja Machiavelli tételeit, még ha később, uralkodó korában, válaszáról gyakran megfélemedezik. Íme néhány tanácsa: „A fejedelemnek, aki becsvágytól sarkallva háborúba akarja vezetni katonáit, meg kellene mutatni mindazokat a szomorú következményeket is, amelyek a háborúval együtt járnak: a népre nehezedő nyomasztó adókat, a nemzet egész fiatalságát elragadó toborzást, a hadseregben dülő ragályos, pusztító betegségeket, a gyilkos várostromokat és a még gyilkosabb csatákat, a sebesülteket, akik elvesztették valamelyik végtagjukat és ezzel együtt a lehetőséget is, hogy megkereshessék a maguk és családjuk kenyerét. Mennyi életerős ember pusztul el idő előtt, akiknek az ország hasznukat vehette volna” (Juhász Vilmos fordítása).

A békevágy fokozatosan gyakorlati tevékenységben, konkrét intézkedésekben is megnyilvánult. Megkezdődnek az első leszerelési tárgyalások. 1816-ban az angolok és az oroszok megegyeznek bizonyos fegyvernemek csökkentésében. Új típusú politikai pártok létesülnek, amelyek zászlójukra a béke védelmét írják.

A marxizmus klasszikusai kidolgozták a háború és a béke tudományos elméletét. A háborút nem tekintették valamilyen örök és természetes jelenségnek, az emberi társadalom elkerülhetetlen függvényének, hanem csupán olyan társadalmi és történeti megnyilvánulásnak, amely a társadalom fejlődésének bizonyos szakaszaihoz, az osztálytársadalmak korához van kötve. A háború végleges felszámolását, az örök béke megvalósítását a kommunizmus történeti missziójának fogták fel.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom első törvényei között a *Békedekretum* szerepel. A két világháború között szinte szünet nélkül folynak a leszerelési konferenciák, majd a Népszövetséget és ennek utódját, az Egyesült Nemzetek Szervezetét éppen azzal a céllal hozzák létre — immár a II. világháború után —, hogy biztosítsa a békét.

A diplomácia magas régióiban azonban a béke védelmében hozott intézkedések évszázadokon át nem bizonyultak hathatósaknak: sem a helyi, sem az általános háborúkat nem tudták kiküszöbölni. Ezért már a két világháború között igen sok országban a békemozgalom kezdett a tömegekre támaszkodni, és a viszályoknak békés úton, tárgyalások útján való megoldását követelték.

Hogy saját élményeimről is beszámoljak, diákkoromban Angliában magam is részt vettem az ottani békemozgalom ülésein, rendezvényein. 1938. január 5-én Liverpoolban egy diákösszejevetel keretében tartottak „békegyűlést”. A diákok mellett értelmiségiek és munkások voltak jelen. Szervezője Mr. Pratt, a későbbi munkáspárti képviselő, jeles szociológus és publicista. Az előadók között a már előrehaladott korú, köztisztviselőnek örvendő politikus, a békemozgalom lelkes harcosa, Lansbury is szerepelt. Akkori feljegyzéseim beszédét így summázzák: „Mind a háború rossz, minden nép fél a háborútól. A fegyverkezés valamennyi formája elítélendő, mert minden háborúhoz vezet és elpazarolja az ország jóvedelmét. Mennyivel jobb és erkölcsösebb lenne, ha a fegyverekre költött összegeket a szegényebb államok felsegélyezésére fordítanák, hogy azok is magasabb életszínt vonalra válósíthassanak meg.” A mozgalom százezrekre menő tagot számlált, ezek kisebb csoportokban hetenként megbeszélték a tennivalókat. Sajnos, összeomlását is tapasztalnom kellett. Ugyanannak az évnek szeptemberében a mozgalom egyik lelkes tagjának voltam a vendége Anglia egyik északkeleti kisvárosában. Szeptem-

ber 30-án, akárcsak az egész ország, magam is szívszorogva hallgattam a Chamberlain és Hitler találkozájáról érkező rádióhíreket. Az akkori közvélemény szerint arról volt szó, hogy másnap békére vagy háborúra ébredünk. Késő este egy világitótorony váltakozó fényében, a tengerparton barátommal sétálva vártuk a kibontakozást. Séta közben megkérdeztem barátomat, hogy mint békeharcos mit fog tenni, ha a tárgyalások kudarcra végződnek. A válasz az volt, hogy ugyanazt fogja tenni, mint minden angol: másnap önként jelentkezik a hadseregnél. Erre azonban egyelőre nem került sor, mert Chamberlain — hogy saját szavait idézzem — kiszedte „a rózsát az ártalmas csalámból” (I took out the rose from the nettle danger).

A békemozgalom kiszélesedése

A kudarcok ellenére felmerül a kérdés: miért és hogyan alakult át a békevágy szervezett békemozgalommá? Ennek kétségtelen két alapvető oka volt: az egyik a néptömegek egyre hathatósabb jelentkezése a társadalmi és a politikai életben. Hiszen akárhogyan is értelmezzük a háborút, nem lehet tagadni, hogy annak legtöbb nehézségét a dolgozó tömegek viselik. Párhuzamosan a háborút szülő kapitalizmussal azonban kialakult a munkásosztály, mely kezdetől fogva háborúellenes volt. Ismeretes, hogy már az első munkásszervezetek célul tűzték ki a háború elleni harcot, a béke védelmét.

A második ok hadi jellegű, és a fegyverek fokozatos tökéletesítésében, pusztító erejük növelésében rejlik. Emiatt a háború nemcsak a szembenálló ellenfelek s katonáik életét és javait képes elpusztítani, hanem a lakosság egyre nagyobb tömegeit sodorja halálos veszedelembé. Ebből a szempontból 1945. augusztus 6- és 9-ike, amikor Hiroshima és Nagaszaki japán városokban felrobbantak az első atombombák, fordulópontot jelent az emberiség történetében. Kiderült, hogy az új fegyver romboló hatása minden képzeletet felülmúlt. Jól illusztrálja ezt Nagaszaki város egyik hivatalos jelentése (*The Records of the Atomic Bombing in Nagasaki*), melyből csak néhány adatot idézünk:

„1945. augusztus 9-én, de. 11.02 órakor a városra atombombát dobtak, amely a levegőben 500 m magasan robbant fel Nagaszaki várostól északra, Matruyamanachiban.

A halottak száma	73 884
A sebesültek száma	74 909
A robbanás következtében szenvedők száma	120 000

4 kilométeres sugarú körzetben:

A megromlódott házak száma	18 409
A leégett házak száma	11 574

A túlélők közül sokan hosszú ideig szenvedtek radioaktív betegségekben, a bármelyik pillanatban rájuk törhető haláltól való rettegésükkel küszködve.

A bomba robbanása erős hősugarakat bocsátott ki, amelyek halálra égették mindazokat, akik a robbanás helyének közelében voltak, erősen megégették az attól két km távolságra levő személyeket, a négy km távolságra tartózkodók testének pedig a fedetlen részeit égették meg.

A robbanástól keletkezett légnyomás darabokra törte a fákat és az ablakokat, amelyek azután golyózáporként hullottak alá, és sokakat megsebesítettek.“

Ez az apokaliptikus pusztítás azonban semmi ahhoz képest, amelyet az azóta kifejlesztett atom- és hidrogénbombák válthatnának ki. Egész országok, népek, földrészek, sőt a földi élet teljes pusztulását okozhatnák. Ezért ma általános emberi kötelesség a mindenfajta háború, de különösen az atomháború elleni meg nem alkuvó küzdelem. Ezért vált ma a békemozgalom élet és halál kérdésévé. Ezért tartják ma már a hivatalos fórumok is halaszthatatlan feladatuknak a leszereléssel, a béke védelmével foglalkozni. Így például az elmúlt 40 év alatt az Egyesült Nemzetek Szervezetének keretében több mint 2000 konferencián tárgyalták a nukleáris leszerelés nehéz kérdését. Sajnos, ennek ellenére a nukleáris fegyverek száma világviszonylatban nem csökkent, hanem gyarapodott, s egyre több ország rendelkezik a pusztítás és félelmetes eszközeivel. Az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Nagy-Britannia mellé felsorakozott Franciaország és Kína is, 1968-ban pedig India végezte el az első föld alatti nukleáris kísérletet.

A békevágy többé nem elegendő, ma már az egész világra kiterjedő béke-mozgalomra van szükség, amely mindent megtesz a leszerelésért, a nukleáris fegyverek végleges kiküszöbölésének érdekében.

Nicolae Ceaușescu elvtárs a Szocialista Demokrácia és Egység Frontjának májusi gyűlésén különösen hangsúlyozta az együttműködés, a béke, a jobb világ megteremtésének szükségét: „Nem a fegyverkezés, hanem a gazdasági-társadalmi fejlesztés, a népek jólétének gyarapítása, a demokrácia fejlesztése, minden egyes nép ama jogának a tiszteletben tartása, hogy ura legyen sorsának — íme ez a béke, az együttműködés útja! Ez biztosítja egy igazabb és jobb világ diadalát a föld kerekéségén.”

Az emberiséget, magát a földi életet fenyegető veszélyt ismerte fel hazánk vezetősége, amikor az ország valamennyi lakosának nevében a Szocialista Demokrácia és Egység Frontja felhívást intézett az európai országok, az Amerikai Egyesült Államok és Kanada demokratikus pártjaihoz és szervezetekhez, kormányaihoz és összes népeihez, mintegy figyelmeztetve emberei kötelességükre.

„A fegyverkezési hajszája — állapítja meg a Felhívás —, egyre nagyobb összegek katonai célú befektetése, a csapatállományok növelése — ideértve a nukleáris fegyvereket is —, újabb nukleáris rakéták telepítése, jelentősen növeli egy új világháború veszélyét, márpedig egy új világháború elkerülhetetlenül nukleáris konfliktussá fajulna, amely megsemmisítené az egész civilizációt, magának a földi életnek a feltételeit. Bizonyos űrfegyverkezési programok kezdeményezése és gyakorlatba ültetése rendkívül veszélyes szakasza a nukleáris fegyverkezésnek, jelentősen növeli az egész emberiség szempontjából beláthatatlan következményekkel járó nukleáris katasztrófa veszélyét.”

A Felhívás hangsúlyozza: korunk alapvető kérdése a fegyverkezés megállítása, a nukleáris fegyverek megsemmisítése, a világbéke biztosítása.

Nicolae Ceaușescu elvtárs a fegyverkezés megfékezését, a leszerelést, a béke politikáját a mai sorsdöntő korszak legfőbb feladatának tartja. „A civilizáció — mondja Románia Szocialista Köztársaság Akadémiája tagjának és tiszteletbeli elnökének való megválasztásakor tartott beszédében —, sőt a földi élet jövője szempontjából sorsdöntő korszakban élünk. A fegyverkezési, elsősorban a nukleáris fegyverkezési hajszája, újabb és újabb nukleáris fegyverek — közöttük középhatótávolságú rakéták is — felgyülemelése és telepítése Európában különösen súlyos helyzetet alakított ki. Eppen ezért napjaink alapvető problémája ez: megfékezni a fegyverkezési, elsősorban a nukleáris fegyverkezési hajszát, kiharcolni a nukleáris leszerelést, a béke politikáját, biztosítva így a népek, az emberek létfontosságú jogát — a létehez, a szabadsághoz, az élethez és a békéhez való jogát.”

Ma már nem elég a békevágy, a békéért, megmaradásunkért következetesen és elszántan mindannyiunknak küzdenünk kell, ez ma az igazi humanizmus legfőbb parancsa.

Erdős I. Pál: Ifjúság